מה להיא. לשאר אשתו דין הוא להחמיר ולאסור את אם אמה שכן מצינו באותו שאר לד חמור שכן אמה בשריפה: **ועוד מה היא לא חלקתה כו' כתה לאם אמה אף הוא וכו'.** כלומר מאי חזית דכי אמרת אוקים באתרה למילף שאר דידיה[ה] מיניה וביה דבר מדבר שנאמר דאם אמו היא בסקילה כאמו כי היכי דבשאר דידה אם אמה כאמה דילמא אוקמת באתרה ונימא דבשריפה היא כבתו כי היכי דבשאר דידה אם אמה כבתה והא לא אפשר כיון דס"ל שריפה חמורה איכא למיפרך אמו בסקילה ואם אמו בשריפה: **אף היא כלתה אסורה.** כיון דרביתה הזכרים כנקבות השוה נמי נקבות לזכרים שאר אשתו כשאר ויהא אסור אף באשת חורגו ואנן הוא דאמרינן מותר אדם באשת חורגו: כלתו בסקילה בפ' ד' מיתות (לעיל דף נג.): **איכא למיפרך.** בתחילת הדין לאוסרה: **למ"ד שריפה חמורה.** ואינה לפירכא קמייתא משום האי קושיא בתרייתא לא נדונה כלומר לא מילפינהו מהדדי ואפי' לאוסרה דכיון דלא מצית למידן מינה ומינה: ה"ג **אכל הכא בשריפה כדאשכחן באמה.** דהיינו אתרה דומיא דידיה דכלתו באמו אוקמת באתרה הכי ולמוד שאר דידיה מיניה וביה ואימא הכי כיון דבתה בשריפה לריכין אנו לענוש בכלתה מיתה חמורה מזאת ובסקילה והיינו מיניה וביה מבתה שהיא בשריפה אתה למד לכלתה סקילה שצריך אתה לחלוק ולהחמיר בין בתה לכלתה דמה הוא חלקת בו להחמיר כלתו מבתו אף היא וכו'. והאי לאו דון מינה ומינה הוא אלא גלויי מילתא בעלמא היא דכי ילפת שאר דידיה מיניה וביה יש לך להחמיר בכלתה מבתה ואם באת לומר כן איכא למימר דאין לך ללמוד כן אלא להשוות כלתה לאמה כי היכי דכלתו שוה לאמו הלכך איכא למימר סקילה ואיכא למימר שרפה מש"ה לא נדונה: **כאן מאנוסתו מניין.** בשאר דידיה בקרא דערות בת בנך וגו'[ו] דאוקימנא[ז] באונסין לא כתיבא בתו: **גלויי מלתא בעלמא הוא.** ואין זה עונש מן הדין דהא בת בתו מקורבת דבתו היא דאתיא. והיכי דמי עונש מן הדין כגון ערות אחותך בת אביך או בת אמך[ח] אין לי אלא בת אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו ואם באתה להביא בת אביו ובת אמו מק"ו זה עונש מן הדין דהא לאו מכח קורבה דהא אתיא דזו קורבה מחמת עצמה וזו קורבה מחמת עצמה אבל הכא על בת בתו איכא קרובה לו אלא משום בתו: **אמינא הכא הכא.** לאיסורא נאמר בשאר[ו] הכא מה להלן בתה בכת בתו ומאחר שנתרבית להיות בכת בתו אתיא לשריפה בגזירה שוה דזמה זמה בכת בתו כדאמרינן לעיל [עה.]: **הולרך הכתוב לומר וכת איש כהן.** דהוה ליה למימר ובת כהן וכתוב אינ לומר לך בת איש מאנוסתו שאינה בת אשתו כי אחל לזנות את אביה כלומר שזנתה מאביה בשריפה: **אי מה בת כהן.** נשואה שזינתה מאחר היא בשריפה ואין בועלה בשריפה: **אף כאן מאנוסתו היא בשריפה ולא הוא.** דהיא תשרף כתיב [ויקרא כא] ולא הוא: **רבא אמר בשלמא הכא.** גבי בת כהן בנשואה או בארוסה משתעי קרא כדילפינן בפרק ד' מיתות [לעיל נא:] כי אפיקתיה לבועל מדינא דבת כהן: **ואוקמיה אדינא.** דבועל אשת איש דהא לא נפקא מכלל אשת רעהו [ויקרא כ] אבל בא על בתו משום קורבא היא בין בפנויה בין בנשואה ואי מפקת לאביה מכלל דינא אהני דינא מוקמת ליה אדינא דפנויה מוקמת ליה ומפטר אפשר לומר כן השתא איהי דלא עבדא מידי מיקטלא איהו מיפטר והא קיימא לן (ב"ק דף עז:) השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה: **אל תחלל את כתך.** אל תחללה בזנות: **יכול בכהן המשיא כתו ללוי ולישראל.** שמחללה ופוסלה מתרומה כל[ט] זמן היותה תחתיו: **במוסר כתו.** לאדם לבעילת זנות שלא לשם אישות: **תחלל.** שני חלולין משמע: **המשיא כתו לזקן.** ומתוך שאינה מקבלתו מזנה היא עליו: **זה המשהה כתו בוגרת.** שמתאוה להפקירה[י] ומזנה: **אין לך עני בישראל.** לקמן [ע"ב] מפרש לה: **משהה כתו בוגרת לאו רשע ערום הוא.** שמשהא אותה בשביל מלאכה וזו היא ערמת רשע שגורם להזנותה בשביל הנאתו שאין רוצה לקנות שפחה לשמשו: הכי

אמר אביי ק"ו. אביי נמי אית ליה גזירה שוה כדאמרינן לעיל אלא דקאמר הכא לא צריך ומיהו קשה מפ"ק דכריתות (דף ה.) גבי אל תהי ג"ש קלה בעיניך דמשמע התם דאביי לא יליף בתו מאנוסתו אלא מגזירה שוה:

תני אבוה דרבי אבין כו'. מדבעי קרא משמע דליתא ליה גזירה שוה דהנה הנה וזמה זמה ותימה א"כ בת בתו ובת בנו מנא ליה דבשריפה ועוד קשה דהאי איש אילטריך לכדדרשינן בפרק ד' מיתות (לעיל דף נא.) אע"פ שאינה כהנת דמאיש דריש כדפירש בקונטרס: מאיזהו

מה להיא שכן אמה בשרפה תאמר בהוא שאמו בסקילה ועוד הוא כהיא מה היא לא חלקתה בה בין בתה לאם אמה אף הוא לא תחלוק בו בין בתו לאם אמו ולמאן דאמר סקילה חמורה מהאי קושיא לא נידונה **אי** מה הוא כלתו אסורה אף היא כלתה אסורה אמר אביי אמר קרא [1]אשת בנך היא משום אשת בנך אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום אשת בנה רבא אמר בין למ"ד דון מינה ומינה בין למאן דאמר דון מינה ואוקי באתרה לא אתיא למאן דאמר דון מינה ומינה מה הוא כלתו אסורה אף היא נמי כלתה אסורה ומינה מה הוא בסקילה אף היא נמי בסקילה למ"ד סקילה חמורה איכא למיפרך מה להוא שכן אמו בסקילה תאמר בהיא שאמה בשרפה ועוד בתה בשרפה וכלתה בסקילה הוא בעצמו יוכיח דבתו בשרפה וכלתו בסקילה אלא מה הוא לא חלקת בו בין אמו לכלתו אף היא לא תחלוק בה בין אמה לכלתה ולמ"ד שרפה חמורה מהאי קושיא לא נידונין ולמ"ד דון מינה ואוקי באתרה מה הוא כלתו אסורה אף היא כלתה אסורה ואוקי באתרה התם הוא דבסקילה אבל הכא בשרפה כדאשכחן באמה למ"ד סקילה חמורה איכא למיפרך מה להוא שכן אמו בסקילה תאמר בהיא שאמה בשרפה ועוד מה הוא חלקת בו בין בתו לכלתו אף היא תחלוק בה בין בתה לכלתה ולמ"ד נמי שרפה חמורה מהאי קושיא לא נידונין בתו מאנוסתו מנין האמר אביי [א]ק"ו על בת בתו ענוש על בתו לא כל שכן וכי [ב]עונשין מן הדין [ג]גלויי מילתא בעלמא הוא [ד]רבא אמר אמר לי ר' יצחק בר אבדימי אתיא הנה הנה אתיא זמה זמה תני אבוה דרבי אבין [ה]לפי שלא למדנו לבתו מאנוסתו הוצרך הכתוב לומר [2]ובת איש כהן אי מה בת כהן היא בשרפה ואין בועלה בשרפה אף בתו מאנוסתו היא בשרפה ואין בועלה בשרפה אמר אביי אמר קרא [2]את אביה היא מחללת מי שמחללת את אביה יצתה זו שאביה מחללה רבא אמר בשלמא התם אפיקתיה מדינא דבת כהן ואוקימתה אדינא דבת ישראל הכא אדינא דמאן מוקמת ליה אדינא דפנוייה מוקמת ליה אזהרה לבתו מאנוסתו מניין בשלמא לאביי ורבא מהיכא דנפקא להו עונש מהתם נפקא להו אזהרה אלא לדתני אבוה דרבי אבין מאי אמר רבי אילעא אמר קרא [3]אל תחלל את בתך להזנותה מתקיף לה רבי יעקב אחוה דרב אחא בר יעקב האי אל תחלל את בתך להזנותה להכי הוא דאתא האי מיבעי ליה לכדתניא אל תחלל את בתך להזנותה יכול בכהן המשיא את בתו ללוי וישראל הכתוב מדבר ת"ל להזנותה בחילול שבזנות הכתוב מדבר [ז]במוסר את בתו שלא לשם אישות אם כן לימא קרא אל תחל מאי אל תחלל שמע מינה תרתי ואביי ורבא האי אל תחלל את בתך להזנותה מאי עבדי ליה אמר רבי מני זה המשיא את בתו לזקן כדתניא אל תחלל את בתך להזנותה רבי אליעזר אומר [ח]זה המשיא את בתו לזקן ר"ע אומר זה המשהא בתו בוגרת אמר רב כהנא משום רבי עקיבא אין לך עני בישראל אלא רשע ערום והמשהא בתו בוגרת אטו המשהא בתו בוגרת לאו רשע ערום הוא אמר אביי הכי

מסורת הש"ס

ה) לעיל נד. וש"נ. ו) [ויקרא יח:], ז) [לעיל עה: וש"נ], ח) [מופפתא פ"י:], ט) ל"ל דידה וכן לקמן. רש"ש, י) [ויקרא יח], יא) [יבמות לז.], יב) רי"ג: לתפקידה וכרש"ש כתוב של"ל להפקידה,

תורה אור השלם

1. עֶרְוַת כַּלָּתְךָ לֹא תְגַלֶּה אֵשֶׁת בִּנְךָ הוּא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ:
ויקרא יח טו
2. וּבַת אִישׁ כֹּהֵן כִּי תָחֵל לִזְנוֹת אֶת אָבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף:
ויקרא כא ט
3. אַל תְּחַלֵּל אֶת בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ וְלֹא תִזְנֶה הָאָרֶץ וּמָלְאָה הָאָרֶץ זִמָּה:
ויקרא יט כט

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה יכול וכו' כל ימי היותה:

מוסף רש"י

וכי עונשין מן הדין. מדין ק"ו, דיני ממונות ומצות עשה והלכות עבודה ופסולי קדשים אתה למד מק"ו, אבל לא מזהרות ועונשין (חגיגה יא:).

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"ג מהלכות איסורי ביאה הל' ו:
ג ב מיי' פ"ג מהלכות נערה בתולה הלכה ח סמג לאוין פה עוש"ע אה"ע סימן קנז סעיף ה בהג"ה:
ד ג מיי' פכ"ל מהלכות איסורי ביאה הלכה כו סמג עשין מח עוש"ע אה"ע סימן כ סעיף ט:

איזהו עני רשע ערום. רשע ערום איכא טובא כדמפרש בסוטה בפרק היה נוטל (דף כ. ושם) אבל עני רשע ערום ליכא אלא האי לחודיה: **סמוך** לפירקן. משמע הכא דאבנו נמי קאי וקשה דבפרק חרש (יבמות דף קיב:) אמרינן דקטן לא תקינו ליה נישואין ואמר בהאשה רבה (שם דף לו:) דנשואיהן פטורות מן החליצה ומן הייבום אלמא בעילת זנות היא וי"ל דלא חשיב מיהא בעילת זנות דהא אמר בפרק הכותב (כתובות דף 5.) דקטן שהשיאו אביו אשה כתובתה קיימת[10]:

והמלוה שלא לעני כו'. משמע דמלוה קעביד וקשה דבפ"ק דמגיגה (דף ה. ושם) אמרינן גרות רבות ורעות זה הממליא מעות לעני בשעת דוחקו ומפרש ר"ת דהכא במלוה לצורך מזונות אבל אתם מיירי כשהמלכות דוחקת לגבות ממנו מס וגולגוליות וארנוניות ואם לא היה מולא היו מניחין אותו ועכשיו גורם זה המלוה ודוחקתו המלכות ולימים בא המלוה וטורף ביתו ושדותיו ומפסיד והייבו לרות רבות ורעות והייבו דקאמר התם זחי לעולא לא שביה כלומר לקנות תבואה לתליתא שביה כלומר כשדוחקין אותו למכור או למשכן ביתו ושדותיו כמו תלויה וחזין (ב"ב דף מז:) ובקונטרס פירש שם דקאי אאם טוב ואם רע זה הנותן מעות לעני בפרהסיא וקאמר זה הממליא מעות לעני בשעת דוחקו וחזי לעולא לא שביה מפרש להמליא לדקאמר לעני בשעת הדחק ולא בשעה שקודם הדחק שיוכל לבקש מזונותיו לקנות תבואה בשעת הזול שהיה מרויח לתליתא שביה לקנות פת מן הפלטר מדי יום יום שיפסיד והייבו אם טוב ואם רע וקרי תליתא על שם שתולין הפת בסל ומיהו לאו אורחיה למעבד הכי כדאמר בערבי פסחים (דף קיא. ושם) תלאי בביתא קשה לענייתא מיהו יש לפרש דקרי ליה תליתא משום דדרשינן (מנחות דף קג.) והיו חייב תלויים זה הסומך על הפלטר ואית דגרסי איפכא לעולא שביה כשקונה תבואה ביחד מלוי פת בביתו לתליתא לא שביה כשלוקח פת מן הפלטר אין הפת מלויה בביתו:

שברזל ממית בכל שהוא. פירש בקונטרס שתוחב לו מחט בושט או בלבו וקשה דא"כ אפילו קוץ נמי אלא נראה משום דאמר בפרק רבי אליעזר דמילה (שבת דף קלד.) ובפרק בהמה המקשה (חולין דף עז:) ובהערל (יבמות דף עו.) דברזלא מיזרק זריק:

רוצח שלא עשה בו אונס כרצון. כי ההיא דפרק המניח (ב"ק דף נב: ושם) הסותר את כותלו לאשפה אי לא שביה רבים אנוס הוא וכן היתה לו אבן מונחת בחיקו ולא הכיר בה מעולם לענין נזקין חייב לענין גלות פטור שלהי פרק כילד (שם דף כו: ושם) ויש ענייני אונס דאפילו נזקין פטור כמו שמחלק בירושלמי בין בא ויש אבל הכלים להיה יש כבר והניאו כלים אבלו וכגון אפילה וקרן זוית דפרק המניח (שם דף מז:) ובהגוזל בתרא (שם דף קיב.) ובפרק אלו נערות (כתובות דף לד:) הניח להן אביהן פרה שאולה וטבחוה ואכלוה משלמין וכו' מה שהזיקו לא ובפרק הפרה (ב"ק ד' מז.) גבי נכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות שפוטר שם את בעל הבית כשהזיק את הנכנס היכא דלא הוי ידע ביה ועוד

הכי קאמר איזהו עני רשע ערום זה המשהא בתו בוגרת ואמר רב כהנא משום ר"ע הוי זהיר מן היועצת לפי דרכו אמר רב יהודה אמר רב המשיא את בתו לזקן [8]והמשיא אשה לבנו קטן [9]והמחזיר אבידה לכותי [6] עליו הכתוב אומר [1]למען ספות הרוה את הצמאה לא יאבה ה' סלוח לו מיתיבי [2]האוהב את אשתו כגופו והמכבדה יותר מגופו [3]והמדריך בניו ובנותיו בדרך ישרה [4]והמשיאן סמוך לפירקן עליו הכתוב אומר [5]וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא סמוך לפירקן שאני [6]תנו רבנן האוהב את אשתו כגופו והמכבדה יותר מגופו [7]והנושא את בת אחותו [8]סמוך לפירקן. עדיין קטנים הם: **סמוך לפירקן שאני.** דלאו היינו קטן כולי האי דמשוס שנה או חי שנה לא תזנה עליו: **תקרא וה' יענה.** לעיל מייתי כתיב הלא פרוס לרעב לחמך וגו' ומכסה אל תתעלם היינו נושא בת אחותו ומקרב את קרוביו. ואוהב את שכניו נמי כמקרב את קרוביו דכתיב (משלי כז) טוב שכן קרוב מאח רחוק. ומלוה שלא לעני בשעת דוחקו בכלל פרוס לרעב לחמך וכי תראה ערום: **וכסיתו.** משמע ליה לר' ישמעאל את האחת מהן שכן בלשון יוני קורין לאחת היא וה"ק קרא ואיש אשר יקח את אשה זו אשתו והדר את אמה בשם ישרפו אותו ואת אמותו: **ר"ע אומר אותו ואת שניהן.** מפרש ליה הש"ס ואזיל כמאי קא מיפלגי הא ולאי לשרוף את אשתו לא קאמר ר"ע: **משמעות דורשין.** לשון משמעות המקרא דורשין: **לר' ישמעאל אחהן חדא הוא.** ואחמותו קאי ואם אמותו מדרשא דומה אתיא כדאמר לעיל [עה.] מנין לעשות למטה כלמעלה וכו': **לר"ע אחהן תרתי משמע.** אמותו ואם אמותו וה"ק יישרפו אותו ואתהן הן שתי אמהות כגון נקח את אשה ואת אמה ואם אמה: **רבא אמר אמותו שבא עליה אחנה לאחר מיתה כתה איכא ביניהו.** אבל אם אמותו לתרוויהו מדרשא אתיא: **ר' ישמעאל סבר אמותו לאחר מיתה בשריפה.** כמתניתא דה"ק קרא אפי' אין מתקיימת אלא אחת מהן תשרף הא ולאי אאשתו לא קאמר קרא דתשרף: **ר"ע סבר.** אתהן שתיהן משמע וה"ק אם אשתו קיימת תשרף אמותו ואם לאו אין כאן עונש שריפה אלא איסור אחות שוכב עם חותנתו [9]: **מתני' ככב.** פרמי"ר בלע"ז. אותו ראשו של חבירו ותוקפו [10] במים כדי שלא יוכל להריס ראשו ונגער ומת: **שיסה.** גירה: **השיך.** שאחז את הנחש בידו והוליכו והגיע שיני נחש בידו של חבירו. פלוגתא דרבי יהודה ורבנן מפרש בגמ' [עמ.]: **גמ' לא נאמר יד בכרזל.** כמה שנאמר (במדבר לה) בתבן יד בכלי עץ יד משמע שיש בה מלא אחיזה דבענין שיעורא אבל בברזל כתיב [שם] ואם בכלי ברזל הכהו: **שהברזל ממית בכל שהוא.** על ידי תחיבה שתוחב לו מחט בושט או בלבו: **דברזיה מיבריו.** פוגש"ט בלע"ז. אבל הכהו לאבריו דרך הכאה שיעורא בעי: **אף על גב דלאו איהו דחפו.** אלא שנפל מעצמו ובא זה וכבש עליו ולא נתנו להריס ראשו: **שיכול לעלות ממש.** אדם אחר ביולא בזה ושבה גרמה לו: **פטור.** הדוחף דלא עביד שיעור מיתה: **או לרבות את המלמלם.** היינו כובש שמלמלתו שם אלא יקוש:

נזקין

בפרק

נזקין

ה א מיי' פכ"ח מהל' איסורי ביאה הלכה כה סמג לאוין פה טוש"ע אה"ע סי' ו סעיף ג:
ב [מיי' פי"ח מהל' גזלה הל' ג טוש"ע ח"מ סי' רסו סעי' לז]:
ג מיי' פט"ו מהלכות אישות הלכה יט:
ד [מיי' פ"ד מהל' קטנה הל' יט טוש"ע אה"ע סי' קנח סעי' כאן]:
ז ה מיי' פכ"ח מהלכות איסורי ביאה הל' כה:
ח ו מיי' שם פ"ב הלכה יד [ס"ע אה"ע סימן ג סעי' ו בהגה וסי' טו סעי' כה]:
ט ז מיי' שם הלכה ח וע"ש בסמ"ג:
י ח מיי' פ"ח מהלכות רוצח הלכה ו ופט"ו מהל' סנהדרין הלכה יג סמג עשין יב:
יא ט מיי' פט"ו מהל' סנהדרין שם ופ"ד מהלכות עכו"ם הל' ח:
יב י מיי' פ"ג מהלכות רוצח הל' ו והל' ט:
יג כ ל מיי' שם הל' ט ופ"ח מהל' חובל ומזיק הלכה יב סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שפג סעיף ה:

תורה אור השלם

1. וְהָיָה בִּשְׁמֹעוֹ אֶת דִּבְרֵי הָאָלָה הַזֹּאת וְהִתְבָּרֵךְ בִּלְבָבוֹ לֵאמֹר שָׁלוֹם יִהְיֶה לִּי כִּי בְּשְׁרִרוּת לִבִּי אֵלֵךְ לְמַעַן סְפוֹת הָרְוָה אֶת הַצְּמָאָה:
לֹא יֹאבֶה יְיָ סְלֹחַ לוֹ כִּי אָז יֶעְשַׁן אַף יְיָ וְקִנְאָתוֹ בָּאִישׁ הַהוּא וְרָבְצָה בּוֹ כָּל הָאָלָה הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה וּמָחָה יְיָ אֶת שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם:
דברים כט יח-יט
2. וְיָדַעְתָּ כִּי שָׁלוֹם אָהֳלֶךָ וּפָקַדְתָּ נָוְךָ וְלֹא תֶחֱטָא: איוב ה כד
3. אָז תִּקְרָא וַיְיָ יַעֲנֶה תִּשְׁוָע וַיֹּאמַר הִנֵּנִי אִם הָסִיר מִתּוֹכְךָ מוֹטָה שִׁלֹּחַ אֶצְבַּע וְדֹבֵר אָוֶן:
ישעיהו נח ט
4. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשָּׁה וְאֶת אִמָּהּ זִמָּה הוּא בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֹתָן וְלֹא תִהְיֶה זִמָּה בְּתוֹכְכֶם: ויקרא כ יד
5. אוֹ בְּאֵיבָה הִכָּהוּ בְיָדוֹ וַיָּמֹת מוֹת יוּמַת הַמַּכֶּה רֹצֵחַ הוּא גֹאֵל הַדָּם יָמִית אֶת הָרֹצֵחַ בְּפִגְעוֹ בוֹ:
כמדבר לה כא

לעזי רש"י

פרמי"ר [פרימבר"א]. לרחוק.
פונט"ש [פונ"ט]. נוקב.

גליון הש"ם

גמרא בשני מה לא נאמרה יד בבי"ל. עי' מרדכי פרק הגוזל קמא סימן קלח:

מוסף רש"י

והמחזיר אבידה לכותי כו'. שהשוה מצוה לחשיבתן של ישראל (כתובות טו:). **והמכבדה יותר מגופו.** דזילותא דאיתתא קשה מדנבלה (יבמות סב:). **והנושא את בת אחותו.** גיעגועי אדם על אחותו יותר מן אחיו ומתוך כך נמצא מחבב את אשתו (שם). אז תקרא וה' יענה. לעיל מייתי כתיב כי תראה ערום וכסיתו, היינו דוחק הענ, ומנכסך לא תתעלם, היינו אוהב את שכניו שהן כקרוביו, ומקרב את קרוביו ונושא בת אחותו (שם טו:). **אותו ואת אחת מהן.** שכן בלשון יוני קורין לאחת היא, ואמר רחמנא אחריותא שנשא בעיסור אשרף (יבמות צד:). **מאי ביניהו.** הא ולאי אשתו גמורה לא אמר ר"ע דבשריפה, שהרי עניה זו מה חטאה, הרי בהיתר נשאת לו (שם). **משמעות דורשים איכא ביניהו.** ר"ע סבר תרתי כתיבי, אמותו ואם אמותו דפקי מהאי קרא דבשריפה, דהכי אמר קרא אים כי יקח את אשה ואמה ואמיתן לאיסור כגון שנשא אמותו ואם אמותו, בתם ישרפו, ור' ישמעאל סבר חדא כתיב אמותו לחודיה שמעינן מינה דהאי כי יקח את אשה הייני אשתו הראשונה שנשאת בהיתר, ואת אמה זו אמותו, ואמר רחמנא ישרפו אותו ואת אחת מהן, ואם אמותו דבשריפה מג"ש נפקא לן (שם). **חמותו לאחר מיתה בשרפה.** דה"ק אותו ואת אחת מהן, אפילו אין שתיהן קיימות, כגון שמתה אשתו ונשא את אמה אשרף, וה"ע סבר אותו ואת שתיהן בזמן שאשתו קיימות ישרפו אותו ומסתמא כדינו כן דין אמותו, דהשוה הכתוב אשה לאים לכל עונשין שבתורה (שם). **וכבש עליו.** שתקפו שם עד שמת (ב"ק כז:). **השיך בו את הנחש.** שנטל את הנחש בידו והגיע פיו ליד חבירו עד שנכנסה לתוכו ונשכו ומת (שם כא:). **רבי יהודה מחייב.** מיתה (שם). **לפיכך לא נתנה תורה בו שיעור.** לכתוב בו אשר ימות בו (במדבר לה: לז).

א) [בכ"ל: לגרון]. ב) יבמות סב:. ג) גם זה שם, ד) [ע' תוס' יבמות סב: ותוס' שם עט. ד"ה ספקן]. ה) יבמות לד:. ו) [לעיל עה.]. ז) שבת לא: [ע"ש מו"ק כח. ע"ש]. ח) [בשבת ובמו"ק כח. אית' הן ועי' תוס' מוד מ: ד"ה הרינו]. ט) לעיל נב:. י) ב"ק כז., כ) ב"ק כג.: ל) בכ"ל: לגרון, גור, מ) בכ"ל: לגריס. נ) [דברים כז], ס) בכ"ל: וכוכפו, ע) [וע' תוספות יבמות סב: ד"ה סמוך ועוד תוס' שם לי: ד"ה נשא].

מסורת הש"ס

נזקין עשה בו אונס כרצון. היכא דעביד בידים ואפי' יש כדיליף בב"ק (דף כו:) פלע תחת פלע [שמות כא] לחייב על השוגג כמזיד וכו': **רב אחא פוטר.** דגרמא בעלמא הוא דשמשא קטליה: **מות יומת המכה וכו'.** מיפיה דקרא דלעיל אי באיבה דרבינן מלמלס וכתיב רוצח הוא מיעוטא למעוטי נזקין: **כפתו ומת ברעב.** דנשעה שכפתו אין כאן דבר הריגה והרעב בא מאליו והולך וחזק לאחר זמן כל שעה ולא דמי לגמלס במים ובאור ההורג מזומן: **סוף חמה לבא פטור.** כלומר אם לא היתה שם חמה בשעה שכפתו אבל סוף לבא כאן וזה לא יכול לעמוד וסופו למות פטור שלא היה ההורג מזומן להריגה וגרמא הוא ואין דינו מסור לבית דין אלא לשמים: **כפתו לפני ארי פטור.** דאי נמי לא היה כפות לא היה יכול להציל עצמו מן הארי. בכולהו גרסינן אמר רבא: **הני אולי והני אמו.** ולא מת על ידי יתושים הראשונים שהיו מוכנים שם שכמה כתות עברו עליו: **כפה עליו גיגית.** ומת בהבלא: **או שפרע עליו מעזיבה.** וזה היה יצן וכנסה שם הלינה פטור שההורג בא לאחר זמן: **בביתא דשיתא.** שסתום ביותר ואין הבל האור והנר[ה] יכול ללאת ממנו: **טעמא דאדליק ליה שרגא.** שזמן את ההורג: **הא לא אדליק ליה שרגא.** ומת בהבל פיו דומיא דכפה עליו גיגית פטור: בשעתיה

נזקין שעשה בהן שוגג כמזיד ואונס כרצון אינו דין שחייב בהן את המצמצם רב אחא בר רב פוטר אמר רב משרשיא מ"ט דאבוה דאבא דפוטר אמר קרא [1]מות יומת המכה רוצח הוא ברוצח הוא דחייב לן מצמצם בנזקין לא חייב לן מצמצם אמר רבא [2]כפתו ומת ברעב פטור ואמר רבא [3]כפתו בחמה ומת בצינה ומת חייב [4]סוף חמה לבא סוף צינה לבא פטור ואמר רבא כפתו לפני ארי פטור לפני יתושין חייב רב אשי אמר אפילו לפני יתושין נמי פטור הני אזלי והני אתו איתמר כפה עליו גיגית ופרע עליו מעזיבה רבא ורבי זירא חד אמר חייב וחד אמר [5]פטור תסתיים דרבא הוא דאמר פטור דאמר רבא כפתו ומת ברעב פטור אדרבה תסתיים דרבי זירא הוא דאמר פטור דא"ר זירא [6]האי מאן דעייליה לחבריה בביתא דשישא ואדליק ליה שרגא ומת חייב טעמא דאדליק ליה שרגא הא לא אדליק ליה שרגא לא אמרי התם בלא שרגא לא מתחיל הבלא בשעתיה

בפרק המניח[ב]) היה בעל חבית לאשון ובעל קורה אחרון שברה חבית בקורה חייב ואם עמד בעל חבית פטור ובשלהי השוכר את האומנין (ב"מ דף פב: ושם) המעביר חבית ממקום למקום ושברה רבי יהודה אומר שומר חנם ישבע וכו' מדפטרינן שומר חנם ולא מחייב מטעם אדם המזיק ש"מ דנאונס שהוא כעין גניבה ואבידה מיפטר ולכך מחייב שומר שכר ואי"ת הא שלהי כילד הרגל (ב"ק דף כז.) מחייבים נפל מן הגג ברוח שאינה מצויה אף על גב דרוח שאינה מצויה הוי כעין גניבה ואבידה כדאמר בפרק שור לנגיחת ד' וה' (שם דף מה.) גבי ד' שנכנסו תחת הבעלים הרגו מועדין נהרגין ומשלמין את הכופר וחייב לשלם דמי שור לבעליו חוץ ממשומר חנם ומוקי לה דנטריה שמירה פחותה דשומר חנם כלתה שמירתו והנך אחריני לא כלתה שמירתן ודייק כמאן אי כרבי יהודה דאמר שוכר כנושא שכר ניתני וכולן במועד פטורים מן הכופר פירוש משום דמועד סגי ליה בשמירה פחותה לרבי יהודה והיינו דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה ואינה יכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה כדמוכח בריש הכונס (שם דף נה:) ומדמחייבינן נושא שכר ופטרינן שומר חנם ש"מ דרוח שאינה מצויה הוי כעין גניבה ואבידה ואפ"ה מחייבינן ביה אדם המזיק כדפרישית וי"ל דרוח שאינה מצויה הוי כעין אבידה ומחייבין ביה המזיק ומתקל

לרבי יהודה הוי כעין גניבה דפטרינן ביה אדם המזיק כדאמר בהשואל (ב"מ דף לד:) דגניבה קרובה לאונס ואבידה קרובה לפשיעה ולענין שומר שכר מיחייבי תרוייהו וכן מוכח בהגוזל קמא (ב"ק דף נט: ושם) גבי טבח אומן שקלקל דפריך למאן דפטר בחנם מברייתא דקתני נתן בהמה לטבח וגיבלה חייב מפני שהוא כנושא שכר אלמא ס"ד דהאי מקשה אפילו בחנם חייב כמו שומר שכר שחייב על האבידה ומשני אימא מפני שהוא נושא שכר לפיכך נשכר חייב אבל בחנם פטור דהוי כעין גניבה:

בנזקין לא חייב לן מצמצם. משמע דמחייבי טפי ברוצח מבנזקין ואם כן מדפטרינן לקמן ברוצח תרים כ"ש בנזקין וכן משמע בשלהי כילד הרגל (ב"ק דף מז: ושם) דפטרינן זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות אפילו קידם וסילקן וא"ת הא אמרינן בריש הכונס (שם דף נה: ושם) הפורץ גדר בפני בהמת חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ופריך היכי דמי אי בכותל בריא בדיני אדם נמי ליחייב ומאי קושיא הא דמיא לתרים דפטור ונראה לפרש דאכותל קאי (ה) ולהכי פריך בדיני אדם נמי ליחייב אכותל ויש ספרים שכתוב בהדיא אכותל ותדע דתנן התם הוציאוה ליסטים הליסטים חייבין ומוקמינן בגמרא דהכיסוה במקל ש"מ דבלאו הכסה לא מיחייבי אע"פ (ו) שפרלוה לסטים ומיהו יש לדחות דמתניתין להתחייב בנזקיה איירי אבל באבידה דבהמה מיחייבי וא"ת למאי דפרישית דקאי אכותל ליפטר דפטור מדיני אדם קאי אבהמה וי"ל דלא שייך למיתני פטור מדיני אדם אם היה שם חיוב (ז) (ולא) בבהמה (ולא) [אם] בכותל אבל כשמתרץ בכותל רעוע אע"ג דאין דומה שיתחייב בדיני שמים אכותל שהוא רעוע כ"כ שיכול ליפול ברוח מצויה אם אפי' ברוח שאינה מצויה מ"מ שייך למיתני חייב בדיני שמים כיון שיש דבר שהוא חייב בו כגון הבהמה והשתא אתי שפיר דנקט בפני בהמת חבירו ולא נקט הפורץ גדר של חבירו דמשום בהמה נקט לה ומיהו קשוא הסוגיא דקאמר מהו דתימא כיון דלמיסתר קאי מאי עבד משמע דחייב דיני שמים קאי נמי אכותל ומאי לפרש הה"ק כלומר למיסתר ולמיפל קאי אי נמי הכי קאמר כיון דלמיסתר קאי שהבעלים מצוין לסותרו שלא יפול על בני אדם אד"א דכל הקודם במצוה זכה ואין לו להניח מלסתור בשביל בהמת חבירו ובדיני שמים נמי לא מחייב קמ"ל אי נמי חייב בדיני שמים קאי אכותל שנהנה הוא בה עד שיזדמנו לו פועלים לתקן:

כפתו ומת ברעב. אפי' היה רעב כבר בשעה שכפתו כיון דאם לא היה מתחזק עליו הרעב לא היה מת הוה ליה סוף רעב לבא דלא דמי לכפתו בחמה שכבר נפלה עליו חמה שראוי למות בה: **סוף חמה לבא** כו'. דלא רבי רחמנא מלמלס אלא במקום שהתחיל בו החיזק כבר ומיהו אם כפתו בפנים והניחו במקום שסוף חמה לבא וסוף צנה לבא נראה דחייב למ"ד אשו משום חייו דלענין מיתה נמי מחייבין באשו משום חייו כדמוכח בכילד הרגל (שם דף כב. ושם) ואין חילוק בין מקרב האש אצל הדבר למקרב הדבר אצל האש כדמוכח בריש הכונס (שם דף נו. ושם) דפריך אי דמטעם ניהליה ברוח מצויה בדיני אדם נמי ליחייב והתיא דאשקיל עליה בידקא דמיא דבסמוך אפילו כפתו והניחו שם ואח"כ אשקיל פטור דדמיא לזרק חץ ותרים בידו דאפילו הוא קידם וסילקו פטור וא"ת והתיא דהשיך בו את הנחש דפטור למ"ד מעצמו מקיא אמאי פטור לפי מה שפירש בפרק כילד הרגל (שם ד' כג: ושם) בשמעתא דפי פרה שאם ידו לתוך פי הנחש והשיך ליחייב משום אשו דודאי הנחש יקיא את האדם וי"ל דשאני התם שעדיין אין האדם בעולם ומיהו קשה ההיא דזרק לרוח למעלה דבסמוך דמשמע דאי לא אזלא לגדדין אלא לתחת פטור אמאי ליחייב מידי דהוה אאבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה דחייב משום אשו אי בהדי דאזלי קא מזקי כדאיתא בפ"ק דב"ק (ד' ו.) ושמא איגו מצוי כאן שתפול לתחת ממש ולא תיזל כלל לגדדין ומיהו זה ודאי קשה דמשמע דלגדדין נמי לא מיחייב אלא משום כחו דפריך אי כחו הוא תיזל לעיל ודומק לומר כח כחום הוא ולריך לומר דהיינו למ"ד אשו משום ממונו והא דתנן בפ"ב דחולין (דף לא.) נפלה סכין מידו ושחט שחיטתו פסולה ודייק טעמא דנפלה הא הפילה הוא כשירה כמאן כרבי נתן דלא בעי כוונה קשה נפלה נמי ליהוי כי הפילה למ"ד אשו משום חייו אם לא נחלק בשחיטה ולא מסתבר לחלק כיון דאפילו מיתה גמרינן מממון אלא נראה דאתיא ההיא סוגיא כמ"ד אשו משום ממונו ומיהו קשה דאי לתחת לאו כחו הוא מאי שנא מהא דתנן בחולין הן הגולין (מכות דף ז.) היה מושך במעגילה ונפלה עליו והרגתו פטור משום דשלא כדרך ירידתו הוא והשתא תיפוק ליה דלאו כחו הוא וי"ל דשאני התם דמתוך שמושך למעלה נופל יותר למרחוק עוד יש לפרש דבכל הני דסוף חמה וצנה ואדי לבא וזרק לרוח למעלה ונפל לתחת אפילו כפתו והניחו שם פטור דדמי לכח כחו ואש נמי שלא המיתה אלא ברוח (ו)מצויה פטור ממיתה אלא דלענין ממון חייב נזק שלם ולא דמי לאבני נזק לרוחות אע"ג דכח כחו הוא דהא אשו נמי חייב משום ממונו כדמוכח בפרק כילד הרגל (ב"ק דף כג. ושם) דמאן דאית ליה משום חייו אית ליה נמי משום ממונו:

כפתו לפני ארי פטור. אין חילוק בין יתושין לארי אלא משום דסתם ארי עדיין לא התחיל לאכול בו אחר קבר כבר עליו האדי לא היה יכול להתעסק לכפותו אבל סתם יתושין כבר התחילו ליפול עליו ואע"ג דהני אזלי והני אתו קסבר לא שנא: **כפה עליו גיגית** כו'. לא דמי לסוף חמה לבא לסוף צינה לבא דהתם ליכא חמה ולינה כלל ולא מתחיל ביה בשעתיה ולא דמי נמי לכפתו בחמה ולינה דהתם כבר אתו עליה מקודם חמה ולינה שיש בהן כדי להמית אבל הכא ליכא אלא הולך ומתחזק עליו ודמי לכפתו ברעב שכבר יש רעב מעט ותמיד מתחזק ואם תאמר מאי שנא פרע מעזיבה מתרים ובידקא דמיא בכח שני ויש לומר דהכא חייב כדמסיק דמתחיל ביה בשעתיה:

מגז א מיי' פ"ג מהל' רוצח הלכה י:
יז ב מיי' שם הלכה ט:
יח ג ד מיי' שם הל' י:
יט ה מיי' שם הל' ט:

תורה אור השלם

1. אוֹ בְּאֵיבָה הִכָּהוּ בְיָדוֹ וַיָּמֹת מוֹת יוּמַת הַמַּכֶּה רֹצֵחַ הוּא גֹּאֵל הַדָּם יָמִית אֶת הָרֹצֵחַ בְּפִגְעוֹ בוֹ:
במדבר לה כא

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה בנזקין וכו' דאכותל קאי והכי פרץ:
(ב) בא"ד לא מיחייבי אע"פ שהוציאוה לסטים:
(ג) בא"ד אם היה שוס חיוב או בבהמה או בכותל:

(ה) [הבל אור הנר. רש"ל],
(ו) [דף לב.], (ז) שאינה. רש"ל.